

ANNA ITT, ANNA OTT

*Anna Karenina befejezetlen története –
Trojka Színházi Társulás;
Nagy András: Karenina, Anna –
József Attila Színház*

Gazdag Tibor és Fazakas Júlia a József Attila Színházban

Március első napjaiban egy lakásszínházi és egy kifejezetten nagyszínpadi produkció keretében került közönség elé Tolsztoj hősnőjének története. Egy fekete hajú és egy nagyon szőke Anna szeret bele a hadnagyba Pesten ezen a tavaszon. Mindkét előadás egyéni arculatú átírata a regénynek, s mindkettő alkalmat ad a nézőnek arra, hogy csodálkozzék és gondolkodjék. Egyik esetben aztán meglepve örül, a másikban viszont inkább csak kesereg.

Az a másodlagos alkotói folyamat, amit egy regény színpadi változatának elkészítése jelent, sokféle írói, dramaturgi, rendezői és színészi remény energiáját veheti igénybe. Ha jó a regény, és vagyunk olyan szerencsések, hogy érzékeny és tehetséges emberek próbálják megosztani velünk azt a szakmai és emberi elragadtatást, amit olvasás közben éreztek, létrejöhhetnek egészen különös, elragadó előadások is. Ilyen például a Trojka Balassa Eszter és a társulat által színpadra írt, Soós Attila által rendezett, Gryllus Dorka által címszerepelt bemutatója Kőszegi Edit lakásszínházában, a Kugler Art Szalonban. A produkció korrektorbosszantó, magyarázkodó felirata a premier idején – betűhív pontossággal – a következő volt:

Lev Tolsztoj nyomán: Anna Karenina
(*befejezetlen története – Love is the answer*).

Akik nincsenek beavatva, azoknak inkább csak horgolt díszecske ez az angol nyelvű címpótlás – ha ott van, hát ott van. Arra biztosan jó, hogy töprengjenek a másban járatosak, va-

jon a hetvenes évek sokszor feldolgozott nagy slágerére vagy Barbara Streisand Diana Krall együttesével készített, 2009-es albumára kell-e gondolniuk. Egy biztos: valamifajta élményközösség lehet a dolog mélyén, melynek birtoklói között ez az utalás fontos lehet, bár másoknak csak egy vállvonogatásra jó, s magához az előadáshoz nemigen tesz hozzá.

Visszont a hely, ahová érkezünk, ez a Sütő utcai lakásgaléria nemcsak roma festők és más művészek alkotásaival van tele, hanem olyan, emlékekkel bíró használati tárgyakkal és bútorokkal, meg persze könyvekkel, hogy azt is megcsapja az értelmiségi lét és a kultúrát birtokló ember nagyvonalúsága, aki ezt máshol még nemigen tapasztalhatta. Ebben a lakásban akkor is „szó van valamiről”, ha az épp nem a festmények bemutatását szolgálja. Hét óra húszkor még mind ott szorongunk, ahová épp beférünk, s vigyázunk, le ne verjünk valamit. Egyre melegebb van, a várakozókra is ráragad a premier izgalma. Aztán nyílik a fehér ajtó, s mindenki székére talál a játéknak helyet adó középső szobában. Szőnyegek, két szék, egy alacsony asztalka, csavart törzsű lámpa, kissé megfáradt növények, festmények, faragott, kazettás mennyezet, nagy ablakok, s a sárgásszürke függönyök mögött az egyre sötétebb külvilág.

Anna utánunk lép be. Kezében koffer, rajta pedig zöldbarna mintás, nagy virágos ruha, ami utazásra is jó, de később pongyolának is megfelel. Jelmeztervező: Szlávik Judit. A regény híres kezdő mondata után („A boldog családok mind hasonlóak egymáshoz, minden boldogtalan család a maga módján az”), amit Anna szalagcímként lobogtat meg bevezetőül, hamarosan Babits férfinagra írt zsoltárát idézik, talán

a történet honosítása végett („...érted van minden dolog/a te bűnös lelkedért./Ó, hidd el nékem, benned a Cél és nálad a kulcs,/Madárka tolla se hull ki, – ég se zeng, – föld se remeg,/ hogy az Isten rád ne gondolna”), talán fölmentést kérve a hamarosan elbottlók számára.

Zongora szól, s tanúi vagyunk Anna (Gryllus Dorka) és Vronszkij (Bárnai Péter) első találkozásának. Most még lebegünk. A rendező érzékenyen és mértéket tudva bánik a zenei aláfestésekkel, kiválóan használt, nehéz, nagy zenék emelik meg a történeteket az Anna–Vronszkij vonulatban, vad dzsessz, sőt, Michael Jackson tombol az időben egészen maira, jeleni dejüre maszkírozott Kitty–Levin kapcsolatban.

Őt színész veszi vállára a történetet, illetve inkább csak a regénynek azt a fonatát, amelyik a szerelmi szálakat egyesíti. Elmaradnak tehát Tolsztoj Levin szájába adott világmegváltó mezőgazdasági és gazdaságpolitikai gondolatai, de bámulus az a lényeglátó és fájdalomtudó dramaturgiai munka, amivel Balassa Eszter előolvasta a könyvet a társulat számára. Olyan igényesség, olyan nemesség ural minden jelenetet, még a rögtönözve beszúrt gorombaságok idején is, amire nem is nagyon vagyunk felkészülve. Ám ez csak később összegződik így. Bál helyett egyelőre Kitty születésnapj zsúrján vagyunk, Anna ide érkezik megbékíteni az ő testvére által megcsalt Dollyt (Nagy Dóra), de csak téblábol a történet. Eke Angéla mint Kitty tüllruhás, bakancsos, fekete ajkú mai kamaszlányt alakít, akiből zavaró akarnokság és teljes érzelmi elveszettség árad. Soós Attila Levinje nemhogy nem emlékeztet a Tolsztoj által megírt szenvedelmes, szláv gazdálkodóra, hanem olyan inkább, mint egy csodálatos marslakó, aki beleszeret egy másba szerelmes, rikácsoló, földi teremtsébe. A játék hálózatos ereje azonban olyan következetes és rugalmas, hogy a figura helyi értéke érzékelhető lesz, s a hiány befoltozódik. S ugyanennek a technikának köszönhető, hogy Soós Attila még két másik szerepben is megjelenik értékelhető módon, ő Szerjzsa, Anna kislánya, és egy kiegészítő feladatokat is ellátó, kifejezetten a játék számára kitalált Szásényka Betsy (Nagy Dóra) szalonjában.

Míg Gryllus Dorka kezdettől fogva olyan, mint a mágnes, vonzza a nézői tekintetet, s minden színészi pillanata hibátlan, Bárnai Péter, akit a kecskeméti Ciróka színpadán nemrég lehetett látni a *Lepkeoroszlán* igényes főszerepében, most mint Vronszkij nem is igen tűnik hódító katonatisztnak. Aztán lépdél előre a történet, s egyszer csak kattann egyet a játék, s egy erős pillanatban azt érezzük: megvan! Aztán ezt egyre több ilyen követi. Megvan. Ez is, ez is, ez is. Igen szép, végiggondolt munka Mátrai Lukács Sándor száraz, erőszakos, mégis törekény Karenin-alakítása is, s roppant élvezetes ugyanó Dolly csalfa férjének szerepében. Kitty asszonytestvérét, a szomorú Dollyt és Betsyt, Anna barátnőjének életvezetési tanácsokat adó, szalonvezető madámmá megnövelt, erősen elrajzolt alakját Nagy Dóra kelti életre. Ő is Marosvásárhelyen végzett, akárcsak Mátrai Lukács Sándor. Először látom őt, s ízlelgetem a fanyar ízt, ami belőle árad. Zamatos, nedvdús, gazdag színészet máris az övé, pedig a pálya elején van.

Szépen megoldott jelenet a lóverseny mimetikus kórusa, egyszerű és nagyszerű az esküvői jelenet, remek Kitty vajúadásának a szomszéd szobából áthallatszó harsány, mégis felemelő, heroikus „rádiójátéka”, de a legszebb talán, hogy kimarad a szerelmi egymásra találás színpadi megjelenítése. Nem véletlen, hogy Tolsztoj is átlépi azt a pillanatot. Mi is csak narrátorszövegként halljuk, hogy „...ez a vágy – beteljesedett”, s utána következik az azonnali tudatosulás drámai nagyjelenete, itt és most, a szőnyeg közepén. A végén nincs

Mi? Lev Tolsztoj nyomán: Anna Karenina (befejezetlen története – Love is the answer)

Hol? Kugler Art Szalon és Galéria

Kik? Gryllus Dorka, Eke Angéla, Bárnai Péter, Mátrai Lukács Sándor, Nagy Dóra, Soós Attila / Jelmeztervező: Szlávik Juli / Dramaturg: Balassa Eszter / Rendező: Soós Attila

Mi? Nagy András: Karenina, Anna – Egy Tolsztoj-értelmezés nagyszínpadra

Hol? József Attila Színház

Kik? Gazdag Tibor, Létay Dóra, Zöld Csaba, Fazakas Júlia, Mészáros András, Fabó Györgyi, Kiss Gábor, Korponay Zsófia, Chajnoczki Balázs, Betz István, Fekete Réka Thália, Galambos Zsófi, Botár Endre, Brunczlik Péter / Díszlet: Libor Kati / Jelmez: Papp Janó / Dramaturg: Szokolai Brigitta / Rendező: Telihay Péter

vonat, nincs szédült tántorgás a nagyváros forgatagában, Anna inkább Dollyt látogatja meg, aztán megáll, úgy, ahogy megérkezett, bőrönddel a kezében, de már halálra készen.

Apró érdekesség, hogy említésre kerül Anna és Vronszkij közös álma, a franciául dűnnyögő, ijesztően bozontos, halált jósoló parasztockáról, de csak Anna beszél róla, s mind a rendező, mind a dramaturg megállja, hogy Vronszkij álma is fel ne idéződjék. Enyedi Ildikó szép filmje után talán túlságosan is a mába rántana bennünket, ha észlelnénk, nem csupán nála található a közös álom motívuma, Anna és Vronszkij nyomasztó látomása Tolsztojnál képben is, hangban is megegyezik. Balassa Eszter feldolgozása a kihagyásaiban is igen tehetséges.

Az előadás szép példája egy klasszikus mű jelen idejű átérzésének. Meggondoltam az *átérzés* szót. Erről van szó. Nem elemez, nem okoskodik itt senki. A társulat fogadja és továbbadja a mű lelkét, úgy, ahogyan ők érzékelik. Ennyi a titok. És milyen szépen működik!

Nagy András: *Karenina, Anna*

A *Színház* 1988. novemberi számának mellékleteként jelent meg Nagy András darabjának előző változata *Anna Karenina pályaudvar* címen, s rá két évre Takács Katalin főszereplésével, Valló Péter rendezésében mutatta be a Radnóti Színház. A cím némi átdolgozás után most *Karenina, Anna* formára változott, de az alcím ugyanaz maradt: *Egy Tolsztoj-értelmezés nagyszínpadra*. Átfutva a darab hajdani változatának szövegét, s megnézve a Telihay Péter által rendezett mostani előadást, igencsak zavarba ejtő ez az alcím. Tudniillik szó nincs arról, hogy Nagy András Tolsztojt, avagy Tolsztoj művét értelmeznék vagy akár átértelmeznék. Az embernek az az érzése, hogy a drámaíróból intott ugyan a regényíró művének olvastán, de aztán sóhajtván becsukta a könyvet, s így szólt: jó-jó. De akkor most én elmagyarázom, hogy ez az egész dolog *szérintem* hogy van. Nem Tolsztoj-értelmezés történik tehát, hanem az írónak a témára – férfi és nő általa érdekesnek és jelentősnek érzett érzelmi kapcsolatára – vonatkozó, egy emberöltővel ezelőtti és mostani,

Eke Angéla és Soós Attila a Kugler Art Szalon és Galériában. Fotó: Bokor Krisztián

saját gondolatainak bemutatása zajlik. Nincsen ezzel semmi gond, csak az alcím fölösleges.

Mivel a darab jelen változatban is egy absztrakt térben, az Anna számára Vronszkij által épített, majd félbehagyott, monstruózus pályaudvar traverzei között játszódik, Libor Kati tágas díszletének lényege is egy óriási vaséptmény, melynek zugaiból rendre bútorok, tárgyak, élőlények kerülnek elő. Az emberek mozgatása, hullámzó vonaglása és sétáltatása Lőrincz Katalin koreográfiai tervei szerint történik. Dramaturg: Szokolai Brigitta. Az előadásért igen megdolgozott Papp Janó, a jelmeztervező. Az országos hadiállapotra koncentráló, sok elszánt katonát felvonultató stilizált játék összetett stílusát kiválóan jellemzi az a két rózsaszín prémusankás, csábos pózban látható, fegyveres, ámde hosszú combjait csupaszon mutató nőalak, akik őrt állnak a pályaudvaron. Ennél is fontosabb az az Annának tervezett kilenc (!), az ismert szalonok munkáit is megszégyenítő reprezentatív ruha, amiket Létay Dóra körülbelül tizenkét változatban, nagy odafigyeléssel visel az előadás során.

Ez az Anna egy nagyon szép, nagyon jól fényképezhető, de a sziszegő hangokkal harcban álló, kifinomultan szőke asszony, aki egyszerűen ráunt a maga jóságos férjére. Működő kapcsolatuk szintjét megdöbbenő módon jelzi Anna fád kérdése: „Tessék, ... ma este hogy akarod?” Nem meglepő tehát, hogy amint alkalom adódik, viszonyt kezd a rácsodálkozó, snájdig katonával, majd elszökik vele. Most meséket írogat, de sajnos rákapott a morfiumra, s a végén már nagyon fél az öregedéstől. Ezelős féltékenységi rohama a róla elnevezett, ám csak félkész pályaudvar állványaira vezet, ahonnan – kis toporgás után – jól látható, vérpiros ruhában veti le magát.

Így leli halálát, bár a színjátszó gyakorlatokból jól ismert technikával ügyesen elkapja őt a lenti tömeg.

Ebben az előadásban van egy szintén jól fényképezhető szuperférfi, Vronszkij. Ő az a Mészáros András, akit Kostyál Márk *Kojot* című filmjéből ismerhetünk. Onnét tudjuk, milyen remek színész ő, de itt, csodák csodája, színpadra lépve mintha elveszítette volna minden erejét. Mintha félne, hogy ha előveszi az igazi énjét, egy mozdulatára összeomlik az itt felállított, s egyedül a szépasszonnal foglalkozó építmény. Meglehet, igaza van. Karenin néven láthatunk aztán egy államügyek iránt élénken érdeklődő, mindenre nyitott, kedves, ám lényegében puha embert, akit Gazdag Tibor játszik. Ő lesz az, aki a végjátisma idején magára hagyottan, a bánattól esztét veszítve, ruháitól is szabadulóban, félőrülten, majd egészen megzavarodva bolyong a pályaudvar oszlopai közt. Ez a hősnő pusztító varázsának köszönhető totális férfiúi leépülés új elem az 1988-as írói változathoz képest. De vannak élő pontok a játékban. Friss pillanatokban, jelentős dinamizmussal van jelen Zöld Csaba, Anna esendő természetű testvére, Szytyepan szerepében, s igen kiváló, tiszta és hiteles alak Fazakas Júlia Dolly figurája.

Hosszadalmas dialógusokkal zsúfolt, sokat-sokat beszélő előadás ez, bonyolult, ám korántsem mély emberi kapcsolatokról, gondosan előkészített érzelmi jelenetekkel, mutatós táblókkal, részvétet érezve, s olykor részvétet keltve a Tolsztoj regényétől rég függetlenedett sorsok gazdáira. Értékrendje és problémahalmaza annyira egyéni, hogy semmiképp nem lenne szerencsés érettségire készülő középiskolás csoportokat hívni rá. Esetleg azt gondolhatják, hogy ez az előadás segítség lehet egy esetleges Tolsztoj-tétel kidolgozásához, de ez megtévesztés lenne. Akik megnézik, láthatják, egészen másról van szó.